

Bacheloroppgave

Maria Dahl Bergsland

Bikubesong i et identitetsperspektiv

En analyse av to fortellinger i Frode Gryttens
Bikubesong i et identitetsperspektiv

Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter
Veileder: Joachim Friis
Mai 2021

Innholdsfortegnelse

<i>1.0 Innledning</i>	3
1.1 Presentasjon av verket og forfatteren	3
1.2 Sammendrag av fortellingene.....	4
<i>2.0 Teori og metodebeskrivelse</i>	5
2.1 Den refleksive identitetsprosessen	5
2.2 Litteraturens steder	6
<i>3.0 Analyse</i>	7
3.1 En kamp mellom indre og ytre selvfortelling.....	7
3.2 Lokalsamfunnet.....	10
3.3 Storsamfunnet.....	12
<i>4.0 Avslutning</i>	14
<i>5.0 Litteraturliste</i>	16

1.0 Innledning

Hva som utgjør identiteten vår og hvordan den utvikles gjennom livet kan være vanskelig å definere. Identitet er på mange måter et abstrakt konsept, som samtidig spiller en sentral rolle i mange aspekter ved menneske- og samfunnslivet. I mine øyne er identiteten et samspill mellom hvordan vi oppfatter oss selv, og hvordan vi oppfattes av andre. Identitetsprosessen et menneske går gjennom i løpet av livet er dynamisk, og er et resultat av hvordan vi bearbeider og organiserer inntrykk vi får gjennom livet. Identiteten vår avhenger av hva vi tilskriver oss selv gjennom både selvtillit, særegenhet og mestringsfølelse. I den grad det går an å definere identitet, er det denne definisjonen oppgaven vil ta utgangspunkt i. Identiteten trenger imidlertid ikke bare å være individuell, og vi kan også snakke om en kollektiv identitet. Mennesker er flokkdyr, og har alltid hatt behov for å tilhøre et fellesskap. Samtidig er det viktig å huske at både den individuelle og den kollektive identiteten er avhengig av hverandre, og må sees i sammenheng.

I denne oppgaven skal jeg undersøke hvordan to av karakterene i *Bikubesong* (1999) av Frode Grytten, henholdsvis Mai Britt i *Prinsessa av Burundi* og Harry Lund i *Gå langs veien som ein vanleg mann*, former og utvikler identitetene sine gjennom sine fortellinger. Som det vil gå fram av oppgaven, formes karakterenes identiteter i et samspill mellom egenrefleksjon, menneskelig respons og samfunnsendringer. Karakterenes identiteter utvikles med andre ord på grunnlag av både ytre og indre faktorer. Mitt teoretiske grunnlag og leseperspektiv har vært todelt, med et identitetsperspektiv på den ene siden, og stedsperspektiv på den andre. Som det vil gå fram av oppgaven, utelukker ikke det ene perspektivet det andre, og karakterenes selvidentitet oppstår i en hybrid av refleksjoner over eget liv, og menneskelig og samfunnsmessig respons.

1.1 Presentasjon av verket og forfatteren

Bikubesong er en roman utgitt av Frode Grytten i 1999. Frode Grytten ble født i 1960 i Bergen, men er oppvokst i Odda, hvor romanens handling også utspiller seg. Han debuterte som forfatter i 1983 med diktsamlingen *Start*, men det var først med romanen *Bikubesong* (1999) at Grytten fikk sitt store gjennombrudd hos det norske publikum. Boka ble tatt svært godt imot av både publikum og anmeldere. Den fikk blant annet Brageprisen, og ble nominert til flere andre prestisjefulle litteraturpriser (Andersen, 2020). I tillegg til dette, ble boka dramatisert som sceneversjon på Det norske teatret i 2003, i regi av Lasse Kolsrud.

Sjangermessig kan *Bikubesong* være et vanskelig verk å plassere. Den presenteres av forfatteren som en roman, mens den ved første øyekast kan fremstå som en novellesamling. De 25 fortellingene handler om de ulike beboerne i boligblokka *Murboligen*, og kan leses hver for seg uten at fortellingene mister sitt meningsinnhold. Når forfatteren derimot presenterer verket som en roman, og den leses som sådan, legger man merke til at boka henger mer sammen enn det man først kunne anta. Det er blant annet flere elementer som dukker opp gjentatte ganger gjennom romanen, både mennesker, steder, språklige bilder, og ikke minst referanser til sanger og populærkultur. Alle disse elementene fungerer som røde tråder gjennom romanen, og bidrar til å knytte den sammen til en større helhet. Når jeg likevel har valgt å trekke ut to fortellinger i oppgaven, er det på grunnlag av identitetsaspektet, som jeg synes kommer tydelig fram i disse fortellingene. Romanen som helhet og samfunnet rundt karakterene er likevel relevant for oppgaven, og elementer som ikke nødvendigvis er direkte synlig i de utvalgte fortellingene, vil også bli trukket inn.

1.2 Sammendrag av fortellingene

1.2.1 *Prinsessa av Burundi*

Prinsessa av Burundi er en fortelling om Mai Britt, den overvektige og ulykkelige kvinnen som stenger seg inne på grunn av sitt dårlige selvbilde. En dag bestemmer hun seg for å stille opp på forsiden av KK-bladet, for å vise at overvektige kvinner også kan være vakre. Når hun returnerer til hverdagen, er det med en ny selvtillit, og hun begynner å ferdes mer ute blant folk. Etter hvert introduseres hun for bosnieren Adam Bodor, og de forelsker seg i hverandre. Mai Britt er imidlertid redd for at han bare liker den versjonen av henne man ser i KK-bladet, og begynner å stenge ham ute. Én dag får Adam en idé om at for å vinne henne over, må han spise seg fet. Samtidig som Adam legger kraftig på seg, tar Mai Britt grep om egen livsstil, og begynner å gå ned i vekt. Én dag må Adam hentes i ambulanshelikopter på grunn av pusteproblemer og høyt blodtrykk, men når han får kommet seg, går han nesten tilbake til sin opprinnelige vekt. Fortellingen avsluttes med en sekvens hjemme hos Mai Britt, hvor de endelig gjengjelder sin kjærlighet for hverandre, og understreker at kjærligheten de har for hverandre er uavhengig av vekt og utseende.

1.2.2 *Gå langs vegen som ein vanleg mann*

Gå langs vegen som ein vanleg mann er en fortelling om Harry Lund, en mann som blir opplyst av VG om at en datamaskin har plukket ham ut som Norges mest gjennomsnittlige

mann. VG ønsker derfor å gjennomføre et intervju med det som tilsynelatende er Norges svar på Ola Nordmann. Dette setter i gang en lang tankeprosess hos Harry, som med én gang begynner å lure på hva som gjør ham så gjennomsnittlig. Plutselig begynner Harry å oppføre seg helt annerledes enn før; han kysser nabodama på åpen gate, flørter vilt med en fremmed telefonselger og skulker jobben. Når VG kommer for å intervju ham, bestemmer han seg midtveis i intervjuet for å lage en falsk identitet. Dette intervjuet viser seg å bli et vendepunkt for Harry, og fortellingen avslutter med at han ringer Folkeregisteret for å registrere sin egen død, slik at han endelig kan starte livet på nytt.

2.0 Teori og metodebeskrivelse

Målet med denne oppgaven har vært å undersøke nærmere hvordan karakterenes identiteter endres og formes gjennom deres fortellinger. Jeg har lest *Bikubesong* som en bok om identitet, og har brukt både identitetsteori og stedsteori som ulike perspektiver og metoder å lese fortellingene ut ifra. Identitetsteorien er hentet fra sosiologen Anthony Giddens' bok *Modernity and Self-identity* (1991), og er brukt som metode for å se hvordan karakterene former identitetene sine gjennom det Giddens kaller refleksive prosesser. Stedsteorien har blitt brukt som metode for å se hvordan ytre faktorer som medmennesker og strukturer i samfunnet også kan virke inn i identitetsdannelsen. Dette har vært særlig viktig i min kartlegging av samfunnet karakterene lever i, som både er relevant for romanen som helhet, men også for karakterenes identitetsdannelse. Stedsteorien har hovedsakelig tatt utgangspunkt i boka «*Hvor burde jeg da være?*» (2013) av Per Thomas Andersen. Denne teorien har vært viktig når jeg har sett nærmere på hvordan samfunn, sted, og romlige aspekter blir brukt til å skape litterær betydning.

2.1 Den refleksive identitetsprosessen

I *Modernity and Self-Identity* (1991) gjør Anthony Giddens rede for sitt syn på identitet og individets muligheter til å utvikle denne, i det han kaller den sen-moderne tidsalderen. Det sen-moderne samfunnet er preget av store forandringer, som kan ha stor påvirkning på både individets og samfunnets kollektive identitetsdannelse. Globalisering, teknologi, vitenskap, populærkultur, og fremveksten av massemediene er bare noen eksempler på globale forandringer som kan påvirke individer på lokalt plan (Giddens, 1991, s. 26). Dette vil igjen kunne være med på å påvirke individenes identitetsdannelse, og det kan være vanskelig for enkeltmennesket å finne sin plass i det hele.

I den sen-moderne tidsalderen blir *refleksivitet* et svært viktig begrep. Samfunnet rundt individet er enda viktigere, og refleksiviteten i det sen-moderne samfunnet inngår i alle aspekter ved menneskelivet, inkludert identitetsdannelsen (Giddens, 1991, s. 14).

Selvidentiteten oppstår i det Giddens kaller en refleksiv prosess, og dette innebærer at selvet er basert på individets biografi, snarere enn å være en samling av trekk som individet besitter (Giddens, 1991, s. 53). Ifølge Giddens (1991, s. 81) er ikke identiteten lenger gitt oss fra fødselen, og elementer som klasse, bosted, familie og kjønn utgjør ikke lenger hoveddelen av selvidentiteten. Å skape en identitet blir snarere en oppgave som man må gjøre for og med seg selv. Giddens (1991, s. 54) hevder videre at individet må besitte evnen til å holde en selvfortelling gående for å få følelsen av en sammenhengende og stabil selvidentitet. Dette gjør man ved å kontinuerlig reflektere over ethvert aspekt ved eget liv, og her inngår både tanker om fortiden, nåtiden og framtiden (Giddens, 1991, s. 72). Dette er ingen enkel oppgave, og krever mye tid og innsats hos individet.

2.2 Litteraturens steder

I boka «*Hvor burde jeg da være?*» (2013) av Per Thomas Andersen, blir det diskutert hvordan forestillingen om et dobbelt borgerskap i to riker, kosmos og polis, har fått en ny aktualitet i den moderne, globaliserte tidsalderen. Andersen vektlegger det nye fellesskapet mellom det globale og det lokale, og belyser de nye utfordringene som det nasjonale fellesskapet står overfor. Mange av problemstillingene som utspiller seg i den sen-moderne tidsalderen blir fremstilt i litteraturen, og fremstillingen av ulike stedlige, romlige og geografiske steder er sentrale element i nesten enhver fortelling (Andersen, 2013, s. 45). Boka tar utgangspunkt i en rekke skjønnlitterære tekster, og stiller spørsmål som «Hvor hører vi hjemme?», og «Hvilke fellesskap er vi en del av?».

To viktige begreper hos Andersen som blir relevante i min analyse, har han hentet fra antropologen Arjun Appadurian, henholdsvis «the local subject» og «neighbourhood». Disse begrepene har Andersen oversatt til «det lokale subjektet» og «litterære nabolag». Det lokale subjektet betegner et individ som er en del av et lokalsamfunn, eller et «litterært nabolag»; og som har familie, venner, uvenner og naboer i dette samfunnet (Andersen, 2013, s. 46). Det litterære nabolaget er ifølge Andersen et samfunn som allerede er ferdig etablert (2013, s. 46). Andersen understreker også viktigheten av det lokale subjektets forhold til sitt hjemsted. Det lokale subjektet kan gjerne befinne seg på ulike steder, men vil nesten alltid vende tilbake til sitt litterære nabolag (Andersen, 2013, s. 46). Dette er et aspekt som vil bli trukket inn i

analysen, når jeg ser nærmere på hvordan lokal- og storsamfunnet påvirker karakterenes identitetsdannelser.

3.0 Analyse

I analysen skal jeg undersøke fortellingene, karakterene og samfunnet nærmere i lys av teoriene presentert over. Innledningsvis skal jeg trekke frem hovedtematikken i begge fortellingene, som handler om en endring av karakterenes identitet og selvfortelling. Her skal jeg undersøke nærmere hvilke faktorer og krefter som spiller inn i karakterenes fortelling om eget liv, som på flere områder er i tråd med Giddens' beskrivelser av den refleksive identitetsdannelsen. Deretter skal jeg gå nærmere inn på hvordan samfunnet rundt karakterene også er med på å forme og skape karakterenes identitetsfølelse. I den sammenheng skal jeg se nærmere på Odda som lokalsamfunn, hva som kjennetegnet og endret seg i Odda på 1990-tallet, og hva disse forandringene har hatt å si for samfunnet og dets beboere. Avslutningsvis skal jeg se på hvordan storsamfunnet utenfor Odda påvirker karakterenes identitetsdannelse.

3.1 En kamp mellom indre og ytre selvfortelling

Prinsessa av Burundi og *Gå langs vegen som ein vanleg mann* er to nokså forskjellige fortellinger, men med mye av den samme tematikken; en endring av karakterenes identiteter og selvfortellinger, i en kamp mellom indre og ytre krefter. Selv om disse kreftene påvirker karakterene i forskjellig grad og på forskjellige måter, er det felles for begge at de opplever en positiv endring i sin identitet og selvfortelling. Et viktig poeng hos Giddens (1991, s. 54), handler om at menneskets selvfortelling oppstår i kontekster hvor både indre og ytre faktorer spiller inn. Giddens legger imidlertid noe mindre vekt på faktorer som mellommenneskelig respons i sin refleksive selvidentitetsteori, men som jeg skal se i det følgende, spiller både psykologiske, fysiske, mellommenneskelige og samfunnsmessige faktorer inn i karakterenes identitetsdannelse. I det følgende skal jeg undersøke nærmere hvilke hendelser, mennesker og øyeblikk som er avgjørende for karakterenes identitetsdannelse, og hvilke faktorer som spiller inn i denne prosessen.

For Mai Britt er vekta og utseendet i stor grad knyttet til hennes identitet og selvfortelling. Forholdet mellom kroppen og selvet understrekes også hos Giddens (1991, s. 59), som argumenterer for at mennesker svært ofte kan føle at kroppen og selvet er en enhet. Dette kan i sin tur skape et «falskt selv», hvor kroppen framstår som «an object or instrument

manipulated by the self from behind the scenes» (Giddens, 1991, s. 59). Vekta gjør at Mai Britt ikke føler seg verdt å elske, og at hun ikke kjenner seg selv igjen når hun ser sin egen refleksjon: «Ho såg seg sjølv i spegelen og ante ikkje kven det var ho såg» (Grytten, 1999, s. 29). Dette sitatet understreker den splittelsen som preger Mai Britts identitet. På den ene siden er den delen av identiteten hun ser i speilet, og på den andre siden er den delen av identiteten hun føler seg som. Med Giddens' termer har altså Mai Britt vanskeligheter med å opprettholde sin biografiske selvfortelling.

Det er hovedsakelig to utløsende faktorer som iverksetter endringer i Mai Britts identitetsprosess. Den første hendelsen er når hun stiller på KK-bladets forside: «Prinsessa av Burundi hadde fått ein ny vår. Ho hadde begynt å kjøpe klesplagg i den stilen som bli-ny-folka hadde funne ut at passa ho best, og ho tok til å gå ut på sjappene dei kveldene ho hadde fri» (Grytten, 1999, s. 31). Mai Britt har altså tatt grep om eget liv, og virker tilsynelatende tilfreds med det. Hun opplever også en positiv endring i måten lokalsamfunnets beboere ser på henne, i det de slutter å snakke stygt om henne. Lokalsamfunnet er derfor i stor grad med på å styre hennes selvfortelling, som jeg skal komme nærmere inn på senere i analysen. Mai Britts opptreden i KK fører imidlertid ikke til en stabil og varig identitet, for hun faller fort tilbake til gamle vaner. Det at Mai Britt fortsatt knytter identiteten til det ytre, danner altså ikke et godt grunnlag for en stabil selvfortelling.

Den andre utløsende faktoren er når Mai Britt introduseres for Adam Bodor. Han prøver iherdig å introdusere Mai Britt for en alternativ fortelling om hvem hun er; en fortelling som er uavhengig av vekt og utseende: «...du er ikkje det du veg. Du er aldri det du veg. Forstår du det? [...] Om du var tynnare, sa han, ville du ha vore meir verdt å elske?» (Grytten, 1999, s. 39). Gjennom det hun sier og gjør, virker det som om Mai Britt gradvis begynner å tro på Adams alternative fortelling. Selv om det ikke fortelles eksplisitt i fortellingen, virker det som hun klarer å skape en selvidentitet hvor hun framstår mer trygg på seg selv. Selv om Mai Britt nå viser tegn til en selvaksept som er sterk nok til å bli forteller i eget liv, har hun likevel vært helt avhengig av Adam for å komme til dette punktet. Dette er således mindre i tråd med Giddens' refleksive identitetsteori, som i større grad vektlegger *individets* evne til å holde sin egne selvfortelling i gang, snarere enn samspillet mellom egen og andres selvfortelling (Giddens, 1991, s. 72).

I motsetning til Mai Britt, som i stor grad lar andre mennesker styre sin selvfortelling, er Harry i *Gå langs veien som ein vanleg mann* opptatt av å ta kontroll over egen identitet. Når Harry blir opplyst om at VG har valgt ham ut som Norges mest gjennomsnittlige mann, utløser det med Giddens' termer en refleksiv identitetsprosess hos Harry, hvor han må reflektere over flere aspekter ved sitt eget liv. Selv om dette først og fremst foregår i en selvrefleksiv prosess, velger han å dele dette med vennene sine på Smeltaren Pub. De deltar med begeistring og humor i diskusjonen om hva i alle dager som gjør han så gjennomsnittlig: «Måtte du ha 3,1 i snitt frå vidaregåande? Måtte du vere 1,81 høg? Måtte du ha to ungar, ein gut og ei jente? Måtte du stemme Senterpartiet?» (Grytten, 1999, s. 227). Selv om kameratene kommer med flere forslag til hva som gjør Harry så gjennomsnittlig, er ikke dette tilstrekkelig for ham. I motsetning til Mai Britt, lar han seg i mye mindre grad påvirke av andres fortellinger om ham.

Selv om Harry først bestemmer seg for å «bare være seg selv» under intervjuet, er det tydelig at han føler et behov for å unnsnippe VGs påtvungne identitetsfortelling gjennom å oppføre seg helt annerledes enn før, og begynner å utforske nye sider ved seg selv. I denne desperate prosessen overskrider Harry en rekke normer, og særlig normer knyttet til seksualitet. Dette ser vi blant annet når han flørter vilt med en fremmed telefonselger, og er utro mot kona si på åpen gata med nabodama. Et av de mest påfallende øyeblikkene er kanskje likevel når han bestemmer seg for å ikle seg konas undertøy, sminke seg og ringe til en homofil mann han fant nummeret til på doveggen på Smeltaren. Harry nekter tilsynelatende å bli satt i en bås som gjennomsnittlig, og prøver iherdig å finne ut hvem han ønsker å være.

Et viktig vendepunkt for Harry skjer midt under VG-intervjuet, når han finner ut at han sitter med makten til å forme egen identitet: «[...] han kjente lykkegenet sitt vekse og vekse, han tenkte at det var egentlig han som hadde overtaket, det var han som satt med alle svara, ikkje sant?» (Grytten, 1999, s. 238). Dette er i tråd med Giddens' syn på identitet som en selvfortelling; det er individet selv som former biografien om eget liv (Giddens, 1991, s. 54). Et relevant poeng er samtidig at historien vi formidler om oss selv til andre, ikke nødvendigvis stemmer overens med virkeligheten. Harry får midtveis i intervjuet en intens trang til å formidle en falsk virkelighet, for å bryte med andres forventninger til ham. Dette bryter delvis med Giddens' syn på identitet som selvfortelling. Giddens understreker viktigheten av at individets biografi ikke kan være fiktiv, men må ta utgangspunkt i hendelser fra den eksterne virkeligheten. Ifølge Giddens innebærer den stabile selvidentiteten «an

acceptance of the reality of things and of others» (Giddens, 1991, s. 54). Selv om den identiteten Harry formidler til journalisten ikke stemmer helt overens med virkeligheten, understreker den likevel et viktig poeng – det er bare vi som har kontrollen over vår egen biografi og selvfortelling.

Etter intervjuet er Harrys liv forandret. Han har funnet ut at identiteten oppstår i en dynamisk prosess; den kan endres og formes slik som en selv vil, og når en vil. En siste, nokså radikal handling som understreker dette, er når Harry ringer til Folkeregisteret for å melde inn sin egen død. Harrys utslettelse av egen identitet kan igjen sees i sammenheng med Giddens' syn på den viktige rollen individet spiller i egen selvfortelling. Ved å melde inn sin egen død til Folkeregisteret, setter han et endelig punktum for den gamle Harrys selvfortelling, og han er klar for å starte livet med blanke ark. Selv om Harry i dette tilfelle går til det ekstreme for å starte livet på nytt, understreker det hvor viktig det er for ham å ikke la andre definere hans identitet og selvfortelling. Ved å slette seg selv fra Folkeregisteret, frigjør han seg endelig fra alle de ytre kreftene som prøver å kontrollere ham.

3.2 Lokalsamfunnet

Bikubesong kan på mange måter sies å være et kollektivt portrett av Odda og dets innbyggere. Odda er en liten kommune med underkant av 5000 innbyggere, hvor det kan tenkes at den kollektive identiteten står sterkt, som det ofte gjør i mindre samfunn. Når mennesker i slike samfunn skiller seg ut, kan det by på utfordringer for både personen det gjelder og samfunnet som helhet. Som nevnt innledningsvis, er identitetsprosessen et samspill mellom hvordan man oppfatter seg selv, og hvordan man oppfattes av andre. Dette kommer tydelig fram i fortellingene om Mai Britt og Harry, som begge strever med å finne balansen mellom hvordan de ser på seg selv og hvordan de oppfattes av lokalsamfunnet.

Odda som samfunn på 90-tallet var kjennetegnet av industri og arbeiderbevegelse, med Smelteverket som en av sine viktigste fabrikker, før dets konkurs i 2003 (Stangenes, 2003). Selv om Smelteverket fortsatt var i drift på 90-tallet, var fabrikken i ferd med å miste sin betydning som samfunnets hjørnesteinsbedrift (Kraftmuseet, 2020). Når et samfunn mister sitt samlende prosjekt og sine veiledende tradisjoner, kan det by på utfordringer for samfunnet og innbyggerne. Et slikt tap fører gjerne til endringer både i samfunnets kollektive og den enkeltes identitet, og det kan være vanskelig å vite hvordan man skal gå videre med livet sitt.

Selv om Smelteverket ikke er av stor signifikans i de utvalgte fortellingene, er det imidlertid viktig for romanen som helhet, og preger samfunnet karakterene lever i.

I «*Hvor burde jeg da være?*» understreker Andersen (2013, s. 47) at konfliktene mellom individet og samfunnets fellesskap er ett av den moderne litteraturens aller viktigste topoi. Både Mai Britt og Harry synes det er vanskelig å finne sin plass i samfunnet, og sliter med å føle tilhørighet til lokalsamfunnet av ulike årsaker. Lokalsamfunnet Odda, utgjør med Andersens ord det litterære nabolaget, et begrep for et ferdigetablert samfunn som de lokale subjektene bor i. Lokalsamfunnet, eller «det litterære nabolaget», er det stabile rammeverket som har formet Mai Britt og Harry på både godt og vondt. Gjennom deres tanker og handlinger får vi innblikk i deres varierende forhold til Odda, og hvilke følelser de har utviklet til eget hjemsted og dets beboere. I tillegg får vi innblikk i lokalsamfunnets oppfatning av dem, men dette kommer kanskje aller tydeligst fram i *Prinsessa av Burundi*.

Lokalsamfunnet spiller en viktig rolle i Mai Britts identitetsdannelse, og hennes selvfortelling blir i stor grad styrt av «folkesnakket» i bygda. For Mai Britt er det vekta som i størst grad skaper et skille mellom henne og lokalsamfunnet: «Når du er feit, får du nesten ingen sympati. [...] om du er feit, er det ingen som vil hjelpe» (Grytten, 1999, s. 37). Selv om stigmatisering av overvektige er et problem i de fleste samfunn, kan det imidlertid tenkes at det oppleves sterkere i mindre samfunn. Selv om Mai Britts overvekt ikke nødvendigvis kan knyttes direkte til Odda, har det trolig bidratt til å knytte negative følelser til stedet og beboerne. De negative følelsene Mai Britt har til lokalsamfunnet er heller ikke irrasjonelle, og kan blant annet knyttes til kallenavnet lokalsamfunnet har gitt henne. «Prinsessa av Burundi» er et kallenavn som stammer fra den typen gullfisk som aldri blir mett uansett hvor mye man fôrer dem. Dette er i tråd med beskrivelsen lokalsamfunnet har av henne: «Ho stappa i seg all mat og alt snop ho kom i nærleiken av [...] Det var ikkje botn i henne» (Grytten, 1990, s. 29). Et menneskes navn og det vi blir kalt av andre, er en viktig del av identiteten vår. Dette understrekes også av Giddens: «A person's name, for example, is a primary element in his biography [...]». (Giddens, 1991, s. 55). Kallenavnet «Prinsessa av Burundi» følger således Mai Britt gjennom hele fortellingen, og blir på mange måter en integrert del av den identiteten som lokalsamfunnet har skapt for henne.

Med Andersens termer utgjør Mai Britt «det lokale subjektet» i *Prinsessa i Burundi*. Andersen (2013, s. 46) påpeker at det lokale subjektets forhold til hjemstedet er viktig, for

selv om subjektet ofte reiser til andre steder, kommer vedkommende nesten alltid tilbake til sitt litterære nabolag, som gjerne er stedet der hovedpersonen vokser opp. Når Mai Britt velger å reise til Oslo for å «bli ny», og for så vidt lykkes med det, velger hun likevel å vende tilbake til hjemstedet. Når hun vender tilbake til Odda, opplever hun ikke lenger at lokalsamfunnet snakker stygt om henne: «Då ho kom heim var det ingen som preika dritt om henne, og dei så ikkje på henne som ein klovn lenger, ho var ikkje ein ufrivillig komikar som kvar kveld gikk på scena nede på Hamburger Heaven (Grytten, 1999, s. 31). Mai Britt opplever altså en positiv endring i måten beboerne i lokalsamfunnet ser på henne, og lar i stor grad lokalsamfunnet styre hennes selvfortelling og identitetsprosess.

Lokalsamfunnet i *Gå langs vegen som ein vanleg* mann spiller en noe mer perifer rolle. Lokalsamfunnets syn på Harry kommer kanskje tydeligst fram i sekvensen på Smeltaren Pub, hvor han og vennene diskuterer hva det er med Harry som gjør ham så gjennomsnittlig: «Richard ville vite kva det var med akkurat Harry, sidan dei hadde valt han ut. Kva var det som var så jævlig spesielt med han, liksom?» (Grytten, 1999, s. 227). Selv om vennene har mange meninger om hva som gjør Harry så gjennomsnittlig, virker han nokså uberørt av dette, og tar heller kampen om identiteten i sitt eget hode. For Harry representerer lokalsamfunnet på mange måter det gjennomsnittlige, en kategori han desperat forsøker å komme seg ut av. Dette er nok en del av grunnen til at lokalsamfunnet havner noe i bakgrunnen i denne fortellingen. I stedet for at lokalsamfunnet blir en ytre kraft han må kjempe mot, slik det er i Mai Britts tilfelle, blir lokalsamfunnet for Harry snarere et element som bare understreker den normaliteten han ønsker å unnsnippe.

3.3 Storsamfunnet

Et viktig aspekt som går igjen i fortellingene, handler om distinksjonen mellom storsamfunnet og lokalsamfunnet. Mens Odda som lokalsamfunn utgjør en svært viktig del av karakterenes, og kanskje særlig Mai Britts, identitetsdannelse, er også storsamfunnet utenfor Odda en annen viktig ytre kraft som former karakterenes identitet og selvfortelling. For både Mai Britt og Harry representeres storsamfunnet hovedsakelig av Oslo, og den privilegerte maktrelasjonen som det har overfor lokalsamfunnet. På mange måter blir Oslo og dets beboere et symbol på en elite som Mai Britt og Harry forholder seg svært forskjellig til. Harry uttrykker på sin side en ambivalens til Oslo-eliten; på den ene siden gjør han narr av dem, på den andre siden oppsøker han dem ved flere anledninger. Mai Britt oppsøker på sin side dette elite-storsamfunnet når hun velger å reise til Oslo i sitt forsøk på å bli fornyet.

I «*Hvor burde jeg da være?*» (2013) trekker Andersen frem et viktig aspekt ved det senmoderne samfunnet som kommer tydelig fram i nyere litteratur, nemlig at det kun er elitene som kan overskride romlige grenser. Ifølge Andersen (2013, s. 51) er det å reise en realisering av et privilegium som kun er tilgjengelig for de rike. Selv om Andersen i all hovedsak forbinder dette med reiselitteratur, er dette et aspekt som også kommer fram i *Gå langs vegen som ein vanleg mann*. Tydeligst er det kanskje i Harrys holdninger mot de som kommer reisende fra Oslo for å intervju ham. I en lang sekvens får vi innblikk i Harrys tanker hvor han gjør narr av journalisten og fotografens merkelige bekledding: «Det var som journalisten og fotografen hadde reist til ein plass i verda der dei ikkje hadde peiling på vêr og klima, og så hadde dei tatt på seg solbriller og boblejakke for å vere bombesikre» (Grytten, 1999, s. 235). Her kommer distinksjonen mellom storsamfunnet og lokalsamfunnet tydelig fram. Fotografen og journalisten fra VG blir selve symbolet på den eliten som Oslo representerer. De kommer flyvende inn med helikopter, og oppfører seg etter Harrys oppfatning som om de har kommet til en helt annen planet.

Et eksempel som representerer den ambivalensen Harry har til Oslo, er når han oppdager at en homofil mann har skrevet nummeret sitt på veggen på Smeltaren Pub. Når Harry ser at det er et Oslo-nummer, er den umiddelbare reaksjonen: «Faens sopar, tenkte Harry; helvetes homo» (Grytten, 1999, s. 228). Harry velger likevel å notere ned nummeret, med intensjon om å ringe ham opp for å kjeft på ham. Her befinner Harry seg midt i en indre kamp om hvorvidt han skal beholde eller overskride normaliteten. På den ene siden, gir han uttrykk for en avsky mot den homofile mannen, men på den andre siden viser han samtidig en nysgjerrighet og fascinasjon om hvordan det føles å være homofil. Denne indre kampen understrekes ytterligere i sekvensen hvor Harry sminker seg og tar på konas undertøy: «Han tenkte at dette er ikkje eg, dette er ikkje eg, dette er ikkje slik eg vanligvis gjør. [...] Heile tida ringte telefonen. Soparsvinet» (Grytten, 1999, s. 233). Det kan tenkes at ambivalensen Harry har mot den homofile mannen, forsterkes av at han kommer fra Oslo. Storbyer har ofte større takhøyde for normavvik sammenlignet med mindre samfunn, og Harry befinner seg i en situasjon hvor han sliter med å forholde seg til normene i lokalsamfunnet. Samtidig som han har et behov for å overskride samfunnets normer, understreker han at han ikke kjenner seg selv igjen når han gjør det.

På samme måte som lokalsamfunnet spiller en mer perifer rolle i *Gå langs vegen som ein vanleg mann*, spiller storsamfunnet en noe mindre rolle i *Prinsessa av Burundi*.

Storsamfunnet kommer kanskje tydeligst fram når Mai Britt velger å delta på KK's bli-nydag. For å gjennomføre dette, må hun forlate hjemstedet sitt, og reise til Oslo for å gjennomføre forvandlingen. Her blir hun sminket, hun får nye klær og en ny frisyre. Dette kan igjen sees i sammenheng med Andersens (2013, s. 51) syn på at overskridelse av romlige grenser i litteraturen er et privilegium reservert for eliten. Gjennom Mai Britts KK-opptreden knyttes hun både til det fjerne og samtidig det privilegerte som Oslo representerer.

Selv om storsamfunnet spiller en noe mer fremtredende rolle for Harry, er det det storsamfunnet representerer som er viktig i fortellingene. Storsamfunnet, representert ved Oslo, står i begge fortellingene i en sterk kontrast til lokalsamfunnet, både i den privilegerte posisjonen det innehar, koblingene til mediene, og normer som i større grad omfavner det som er annerledes og nytt. I begge fortellingene spiller særlig mediene en viktig rolle, som både Giddens og Andersen understreker er viktige elementer i det sen-moderne samfunnet. For både Harry og Mai Britt er måten de blir framstilt i mediene viktige faktorer i identitetsfortellingene deres, slik de presenteres for allmennheten. Giddens påpeker nettopp hvordan mediene kan forme en virkelighet:

In conditions of modernity, in sum, the media do not mirror realities but in some part form them; but this does not mean that we should draw the conclusion that the media have created an autonomous realm of 'hyperreality' where the sign or image is everything (Giddens, 1991, s. 27).

Som Giddens understreker, er det viktig å huske at selv om mediene ikke nødvendigvis speiler en virkelighet, er de med på å *forme* en virkelighet. Dette kan vi se i sammenheng med Harrys og Mai Britts opptredener i VG og KK. Selv om den identiteten de formidler i mediene ikke nødvendigvis reflekterer virkeligheten, sier det noe viktig om hvordan de ønsker å framstå for andre.

4.0 Avslutning

Jeg har lest *Bikubesong* som en bok om identitet, og har i den sammenheng valgt ut to fortellinger og karakterer hvor identitetsaspektet kommer tydelig fram. Selv om jeg har trukket frem to fortellinger i min oppgave, er det viktig å understreke at fortellingene er en del av en roman, og således inngår i en større sammenheng. Gjennom analysen har jeg vist at de to fortellingene inneholder flere koblinger til hverandre, annet enn at begge er lokalisert i Odda og Murboligen. Som det har gått fram av analysen, er det er flere problemstillinger og tematikker i fortellingene som går igjen i begge fortellingene, selv om de ytre sett er ganske forskjellige.

I denne oppgaven har jeg forsøkt å se hvordan karakterenes identiteter oppstår og formes i et dynamisk samspill mellom indre og ytre faktorer. Mitt teoretiske utgangspunkt for oppgaven har vært todelt, med et identitetsperspektiv på den ene siden, og et steds- og samfunnsperspektiv på den andre. Med identitetsperspektivet har jeg forsøkt å se hvilke faktorer som har utløst endringer i karakterenes identitetsdannelse og selvfortelling. Steds- og samfunnsperspektivet har jeg brukt for å få fram hvordan samfunnet karakterene lever i, og menneskene rundt dem, også påvirker karakterenes identitet og selvfortelling. I tillegg har jeg sett hvordan storsamfunnet utenfor Odda også har vært en viktig ytre faktor i karakterenes identitetsdannelse. Som det har gått fram av oppgaven, utelukker ikke det ene perspektivet det andre, og karakterenes identitetsdannelse er en prosess som formes i et samspill mellom indre og ytre krefter.

Som nevnt innledningsvis, er identitetsdannelsen en balansegang mellom hvordan man oppfatter seg selv, og hvordan man oppfattes av andre. Dette går tydelig igjen i fortellingene om Mai Britt og Harry, som begge strever med å finne sin plass i samfunnet, og finne balansen mellom hvordan de ser på seg selv og hvordan de oppfattes av lokalsamfunnet. Det er ikke tilstrekkelig for dem å få tildelt en identitet av samfunnet; de må ta saken i egne hender, og må jobbe hardt for å konstruere og opprettholde sine egne, stabile selvfortellinger og identiteter. Dette viser seg å ikke være en enkel oppgave, og gjennom fortellingene kjemper karakterene hardt for å fortelle sin egen historie, i en kamp mellom de indre og ytre kreftene som prøver å kontrollere dem. Karakterene klarer likevel på sine egne måter å skape positive endringer i sine identiteter og selvfortellinger, selv om veien dit på ingen måte er enkel.

5.0 Litteraturliste

Andersen, P.T. (2013). «*Hvor burde jeg da være?*» *Kosmopolitisme og postnasjonalisme i nyere litteratur*. Oslo: Universitetsforlaget.

Andersen, P.T. (2020). *Frode Grytten* i *Store norske leksikon*. Hentet 13.mai 2021 fra https://snl.no/Frode_Grytten

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity: Self and Society In the Late Modern Age*. ProQuest Ebook Central <https://ebookcentral.proquest.com>

Grytten, F. (1999). *Bikubesong*. Oslo: Det norske samlaget.

Kraftmuseet. (2020). «Ka e det med Odda?» Ein historisk kavalkade. Hentet 7.april 2021 fra <https://www.kraftmuseet.no/historie/ka-e-det-med-odda-ein-historisk-kavalkade-article975-421.html>

Stangenes, T. (2003, 15. februar). Mot slutten for Odda Smelteverk. Bergens Tidende. Hentet 7.april 2021 fra <https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/0BVLg/mot-slutten-for-odda-smelteverk>